

Поморска стратегија Русије

Капетан бојног брода *Бошко Антић*

Совјетски Савез је давно изашао на светска мора, али се дуго није могло тврдити да има поморску стратегију. На основу задатака ратне морнарице и њене моћи долази се до сазнања да она има стратегијску улогу и да се појам поморска стратегија често крије под другим терминима.

Иако је у фази консолидације своје укупне војне стратегије, Русија, као наследник поморске оријентације бившег СССР-а, налази начине да задржи своју поморску моћ и утицај на океанима. Без обзира на све настале проблеме и дилеме,

Заједница Независних Држава, на чијем челу остаје Русија и даље је војнопоморска сила чији се утицај на укупну светску политику не може избећи.

Иако ређе него раније, у светској стручној литератури се појављују вести о новим пројектима и даљој модернизацији ратне морнарице, чији је циљ даље повећање борбене моћи. Сигурно је да ће се број пловних јединица смањити, али ће остати сви капитални бродови, јер се наставља градња нуклеарних носача авиона и великих стратегијских подморница.

Када и како ће се завршити дилема да ли Русија треба да остане копнена сила или да буде и копнена и поморска сила тешко је предвидети. Нека ограничења у употреби Балтичке и Црноморске флоте, можда ће се повећати, али улога океанских флота се неће много променити.

Иако је Русија потписала уговор са НАТО-ом о партнерству, сигурно је да ће то партнерство бити лабаво и да се неће тако лако превазићи прошлост и жеља Запада да свој утицај оствари и на подручју од ширег интереса за Русију.

Совјетски Савез је нестао са светске политичке и војне сцене децембра 1991, када је Декларацијом истог месеца основана Заједница Независних Држава (ЗНД). Од некадашњих петнаест република у ЗНД остало је једанаест, јер су се одвојиле балтичке републике (Литванија, Летонија и Естонија) и Грузија. На међународном плану дошло је до великих промена, јер је нестала суперсила чије је постојање било предуслов за равнотежу у свету. У свим политичким и војним круговима поставља се питање ко ће бити наследник бившег СССР-а и каква ће бити његова војна доктрина, јер ће наследити огромне војне потенцијале које нико не може подценити и на које се у свим проценама и плановима мора рачунати.

„Одбрамбеном војном стратегијом“ Совјетски Савез је ревидирао ставове о узроцима рата пре свог распада и напустио тезу о неизбежности рата с капиталистичким земљама, пре свега са Сједињеним Америчким Државама. Принцип војне премоћи замењен је принципом глобалне равнотеже и довољности снага за одбрану, а сматра се да у нуклеарном рату нико не може бити победник. Тако је рат као средство за остварење политичких циљева искључен и у потпуности је наглашен одбрамбени карактер војне стратегије.

Након распада СССР-а, осамостаљивања наведених република и тежње Молдавије, Белорусије и Украјине да формирају своје оружане снаге, наглашена је улога Русије као наследника у ситуацији када су нарушени многи елементи успешног организовања, руковођења и командовања.

Русија је, сагледавајући ситуацију, настојала да обезбеди било какво јединство и иницирала је Уговор о колективној безбедности заједно с Јерменијом, Казахстаном, Кирхистаном, Туркменистаном, Таџикистаном и Узбекистаном, али он није дуго трајао јер је убрзо потписан нови уговор о Заједници средњоазијских држава (све потписнице првог уговора, осим Јерменије и Туркменистана, које желе да имају заједничке снаге с Русијом).

Прибалтичке републике и Грузија већ су створиле своје оружане снаге, а прибалтичке државе траже да се поморске снаге Балтичке флоте удаље из њихових територијалних вода, док Украјина тражи део Црноморске флоте. У таквој ситуацији Русија настоји да организује заједничке снаге ЗНД, уз постојање и оружаних снага република. Те заједничке снаге се састоје од: стратегијских снага, снага за спречавање конфликта споља и мировних снага и посматрача.

Стратегијске снаге се састоје од ракетних јединица стратегијске намене, нуклеарног потенцијала ратног ваздухопловства и ратне морнарице, система раног откривања нуклеарне опасности, противракетне одбране и дела космичких система.

Снаге за спречавање конфликта на спољним границама ЗНД састоје се од мобилних снага, снага за брзо реаговање и снага за очување праваца и простора.

Мировне снаге су намењене за спречавање сукоба унутар Заједнице и већ су ангажоване у неким ситуацијама.

Као највећа република, Русија је носилац војног организовања Заједнице и на њену територију треба да се повуку све јединице бивше совјетске армије (30 дивизија, 72 бригаде, 32 авио-пука, девет хеликоптерских пукова, 412.000 средстава борбене технике, 199 површинских бродова, 14 подморница и око 2,5 милиона тона материјално-техничких средстава). С обзиром на величину, централно место и лоцирање већине јединица и стратегијских средстава, сигурно је да ће војна стратегија и

доктрина Русије бити носећа у усвајању нове стратегије и доктрине Заједнице Независних Држава. Међутим, у Русији је дошло до размимоилажења ставова о њеном месту и улози, посебно о политици њене владе према Западу, па постоје две струје: прва позитивно оцењује промене на међународном плану и изражава наде да ће се са партнерства са западним силама прећи на савезништво, а друга се критички односи према власти, за коју тврди да ради по диктату са Запада и да јој је циљ разбијање Русије.

Садашње Руско државно и војно руководство се определило да проблеме на међународном плану решава политичким средствима и без примене војне силе, а оружаним снагама се одређује само спољна улога ради супротстављања евентуалној агресији. Међутим, настала је дилема приликом одређивања простора на који се односи војна стратегија, јер су се све републике изјасниле за суверенитет и стварање својих оружаних снага, а на њиховим територијама се још увек налазе руске јединице, за које нису дефинисани ни улога, ни задаци. Практично, у отцепљеним републикама (балтичке, Грузија и Молдавија) руске јединице су у сукобу с властима. Украјина не признаје њихово постојање, а повлачење руских јединица са територије ван Русије није планирано.

До сада је усвојено да се реорганизација руске армије реализује у три фазе: (1) повлачење дела јединица, доношење закона о одбрани, служби у оружаним снагама и социјалном обезбеђењу, а формирање Министарства одбране и Генералштаба завршено је 1992. године; (2) до 1995. године планирано је да се потпуно повуку руске јединице са територија других република, да се смањи бројно стање на приближно један одсто становништва, формирају мобилне снаге и пређе са формације армија-дивизија на формације корпус-бригада, и (3) радикална промена структуре оружаних снага, промене војноадминистративне поделе Русије, укидање команди видова и њихово претварање у министарство одбране, заживљавање мешовите попуне војницима професионалцима и војницима на одслужењу војног рока.

Према садашњој процени, на основу иступања руских руководилаца, назире се и нова руска доктрина: различите оцене међународне ситуације,¹ могућност избијања рата наслеђена је из доктрине СССР-а, па се усваја да је смањена могућност за избијање светског рата, али да је повећана опасност од локалних ратова, чак и на територији Русије; нема више отвореног непријатеља, али је сигурно да се на интерним разматрањима он ипак назире и да је то још увек Запад, пре свега САД и Немачка, те Јапан и муслиманске земље.

¹ Један део и политичара и војних стручњака сматра да на међународном плану делују бројни негативни чиниоци, који усложњавају стратегијски положај Русије. Истичу се оружани сукоби на јужним границама, нестабилност на Блиском истоку, рат на Балкану и покушаји САД да свуда арбитражују. Сматра се да муслиманском фактору, САД и Јапану није у интересу да Русија буде јака и стабилна. Та струја сматра да су Русији и даље потребне јаке оружане снаге како би очувала своју независност.

Још од времена Петра Великог руска ратна морнарица се континуирано развија, што је више условљено географским него другим чиниоцима. Када је Шведска блокирала прилаз Балтичком, а Турска Црном мору, Русија није имала ни трговачку ни рибарску флоту, па је Петар Велики основао Царску руску морнарицу не да би штитила трговину на мору и њене излазне путеве, већ да би се развила поморска пловидба. Отада Русија настоји да има ратну морнарицу која ће јој обезбедити изласке на светска мора, јер су њене обале увучене у копно (Црно и Балтичко море) или сасвим далеко од трговачких комуникација (Северни ледени и Тихи океан). Поморске луке Русије су одувек биле на неповољним позицијама, што је негативно утицало на развој ратне и трговачке морнарице. Тако су поморске амбиције Русије дуго усмераване на морска подручја која су се налазила у суседству руског копна, а руска флота се ретко усуђивала да исплови на светска мора. Мада се може сматрати да је Русија одавно и копнена и поморска сила, тежиште је било на њеном потенцијалу на копну. Сада је смањена разлика између њене копнене и поморске моћи.

Сталним настојањем да изгради јаку ратну морнарицу, бивши СССР успео је да знатно смањи, а понегде и да надмаши разлику између свог поморског потенцијала и потенцијала водеће поморске силе – САД. Истовремено, скинута је „лудачка кошуља“ која је ограничавала његов положај у односу на светска мора. Уважавајући војностратегијску ситуацију у свету и опасност по безбедност земље, Совјетски Савез је хармонично развијао своје поморске снаге, а приоритет је био на развоју подморничких снага и морнаричке авијације.

Подморнице су врста бродова код које су најизраженији резултати научно-техничког прогреса, пре свега у области нуклеарне енергије, бродоградње, ракетне технике, средстава за праћење подводне ситуације, аутоматизације управљања и навигацијских система. Код нуклеарних подморница сконцентрисане су све карактеристике савремене ратне морнарице: велика ударна моћ, висока мобилност и тајност, способност за извођење борбених дејстава у глобалним размерама за уништавање циљева на води, под водом и на копну.

Научно-техничка достигнућа су омогућила да СССР изгради нове површинске бродове високих техничко-технолошких карактеристика, па сада његов наследник – Русија поседује разноврсне обалне и океанске бродове, способне да подморницама и авијацијом решавају различите борбене задатке.

И совјетска морнаричка авијација је постала океанска, с великом носивошћу и радијусом дејства. У главне снаге спадају ракетносна и

² Много чешће се помињу појмови: „поморска доктрина“, „поморска концепција“ или „концепцијско-доктринарна опредељења“, и слично. Међутим, с обзиром на стално повећавање нивоа задатака ратне морнарице, сигурно је да би се могла прихватити „поморска стратегија“ (посебно бившег СССР-а).

противподморничка авијација, а већ је отпочето увођење палубне авијације с авионима за вертикално полетање и слетање и хеликоптерима.

Развојем ратне морнарице, усмереним на повећање борбених могућности, и убрзаним развојем система стратегијског оружја СССР успео је да одржи баланс снага са САД. Стално је праћен однос снага у свету, а потреба за постизањем победе, уз извођење борбених дејстава свим видовима, и специфичност океанских војишта објективно чине ратну морнарицу видом оружаних снага за решавање задатака на мору, с посебним захтевима изградње.

У борбама на светском океану ратна морнарица учествује у решавању основних стратегијских задатака рата извођењем борбених дејстава на поморским и океанским војиштима. У та дејства спадају: уништење нуклеарних подморница противника, извођење ракетно-нуклеарних удара по стратегијским објектима на територији противника, разбијање његових ударних групација носача авиона и других крупних групација површинских бродова, као и противподморничких снага, десантних одреда и конвоја на мору, искрцавање поморских десаната, заштита властитих поморских комуникација итд. Обим, садржај и ниво решавања задатака ратне морнарице у борбеним дејствима значајно зависе од тога у каквим се оквирима стратегијски задаци обављају.

Ратна морнарица је способна да обавља следеће стратегијске задатке у рату:

Стратејски напад. Ратна морнарица СССР-а пре развоја ракета *Polaris* (САД) била је заинтересована за ракетне лансере на подморницама. Већ 1956. године располагала је носачем ракета на мору, али дуго после тога тежиште развоја ратне морнарице није било на стварању стратегијског потенцијала. Инвестирање у тај програм отпочето је у периоду 1960–1965. године, и већ 1966. године, непосредно пред увођење у састав подморница типа *Yankee*, постављен је задатак стратешких удара по непријатељевој позадини, што је постао главни задатак совјетске флоте.

Није протекло дуго времена и Совјетски Савез се донекле изједначио по вредности стратегијских снага, а за своје стратегијске подморничке снаге прихватио је другачију концепцију од оних на Западу, које су стриктно оријентисане на уништавање циљева на копну. Прва серија ракетних подморница на нуклеарни погон уведена је у употребу чак пре увођења ракете *Polaris*, а била је наоружана са три ракете SS-N-4, ограниченог домета (550 km), које су имале јаку бојну главу, а слабу прецизност. Биле су намењене за дејства по површинским бродовима. Тај задатак је проширен и на наредну серију подморница, а тек су класични задаци уништавања циљева на копну додељени серији подморница типа *Delta*, с ракетама SS-N-8, чији је домет од 7.500 km то омогућавао. Тиме је целокупна америчка територија држана под нуклеарном ватром с позиција из совјетских вода. Подморнице мањег домета држане су у резерви, која се могла увести у борбу ради постизања

баланса после размене првих удара, који подразумевају делимично или потпуно уништење непријатељевих система за откривање. Побољшање стратегијског наоружања настављено је развојем нових ракета SS-N-17, (4.500 km) и SS-N-18 (8.500 km).

Географски положај намеће СССР-у обавезу да држи већи део стратегијске подморничке флоте у унутрашњим морима (Баренцово и Јапанско море) како би се избегло да подморнице буду откривене на кључним тачкама. Совјетски Савез је принуђен да ствара услове за употребу тих подморничких снага уништењем или дезорганизацијом борбеног система непријатеља, али та слабост је превазиђена изградњом циновских подморница типа *Typhoon*, наоружаних ракетама SS-N-20, чији је домет 9.000 километара.

Стратегијска одбрана. Адмирал Горшков, зацртавајући смернице за развој совјетске ратне морнарице, још 1973. године, рекао је: „Комунистичка партија и совјетска влада су процениле праву тежину претње која долази са океана против наше земље и закључили да је неопходно супротставити се напорима агресора изградњом нове океанске флоте“.

Совјетски Савез има блиску и даљу зону одбране од стратегијских подморница. Одбрана у блиској зони обезбеђена је специјализованим површинским бродовима, подржаним морнаричком авијацијом базираном на копну и мањим делом укрцаном на мору. У даљој зони циљ је уништење подморнице на путу ка зони лансирања. Оружје које је изгледало најефикасније за тај тип борбе јесу нуклеарне подморнице, које постају подморнице ловци, способни да открију и униште стратегијске подморнице непријатеља.³ Такви задаци су намењени нападним подморницама, углавном на нуклеарни погон, наоружаним торпедима и крстарећим или балистичким ракетама SS-N-7 или SS-N-13, а касније и противподморничким системима „ракета–торпедо“, типа SS-N-14 и SS-N-15.

Увођењем у састав ратне морнарице САД балистичких ракета типа Trident I и, посебно, Trident II повећана је подморничка претња, јер је домет достигао вредност од 8.300, односно 12.000 километара. То је омогућило да се патролна зона подморнице повећа десет пута, чему је допринело и увођење крстарећих ракета.

Стално јачање сопствених поморских снага, поред ваздухопловних, значајан је показатељ могућности демонстрације политичке и војне моћи на великим удаљеностима, посебно према „трећем свету“. Међутим, те снаге чине само потенцијал, с могућношћу демонстрације војне моћи у локалним ратовима.

Да би омогућио свој продор у свет, посебно у удаљене регионе, Совјетски Савез је, поред осталих мера, предузимао у тим регионима „дипломатију притиска присуством поморских снага“, подразумевајући под тим термином употребу поморских снага као претње непосредном репресалијом против поморских снага друге земље у кризном подручју.

³ Горшков, „Морској сборник“, фебруар 1973, стр. 20.

Адмирал Горшков је далековидо планирао изградњу бродова и извео глобални развој совјетских флотних снага као одговор на све већу опасност по СССР од америчких носача авиона и нуклеарних подморница.

На основу расположивих снага и њиховог распореда, Совјетски Савез је имао све могућности да примени „дипломатију притиска присуством поморских снага“ у „трећем свету“ и да парира могућим поморским акцијама САД, уз слабости због недостатка одговарајуће ваздухопловне подршке совјетској ратној морнарици, коју могу да обезбеде само носачи авиона. Садашње десантне снаге су скромних могућности па би сваку десантну операцију ширих размера Руси морали са усагласе с истовременим интервенцијама здружених јединица копнене војске, што ограничава простор употребе десантних јединица.

Сви ти недостаци ограничавају операције одређене јачине на великим одстојањима, али већ постоје јасни знакови да се ујурбано радило на њиховом отклањању, јер су у употребу уведени десантни бродови великог капацитета, типа *Иван Рогов*, и универзални помоћни бродови за снабдевање на отвореном мору, типа *Березина*, од 36.000 тона депласмана.

Иако садашње руске морнаричкодесантне снаге не могу да остваре оперативне циљеве, својим присуством на десантним бродовима повећавају у време мира значај „дипломатије притиска присуством поморских снага“ и демонстрације силе. У рату, међутим, оне би могле да изводе задатке ограничених поморских десаната.

Сценариј стратегијских дејстава

Како су у САД правили сценариј стратетијских дејстава ратне морнарице СССР-а добро илуструје чланак Доналда Данијела, директора Поморске школе САД, под насловом *Les deux strategies de le Marine Sovietique*, објављен у часопису „La nouvelle revue maritime“ (1989), који је био изложен на симпозијуму у Паризу.⁴ Према овом чланку, стратегијски модел дејства ратне морнарице СССР-а у почетном периоду сукоба с НАТО-ом разрађује се десетак година, прим чему се полази од претпоставке да би Балтичка и Црноморска флота остале унутар одбране властитих вода, а слично би се догодило и са скоро свим површинским бродовима Северне и Пацифичке флоте и са око 75 одсто њихових нападних подморница. Те снаге би пратиле неке (или већину) стратегијске подморнице, ојачавале везу командовања и контроле с тим подморницама, обезбеђивале одбрану у дубини патролних зона тих стратегијских подморница; ојачавале мрежу осматрања, јављања и противваздушне одбране метрополе против бомбардера и крстарећих ракета лансираних с пучине; уништавале носаче авиона, површинске бродове и подморнице носаче тих крстарећих ракета; штитиле обалске

⁴ Приказ чланка је објављен у „Информативном билтену превода“, бр. 6/1990.

саобраћајнице – поморске, копнене и ваздушне и подржавале копнене снаге у операцијама у приобалним регионима (артиљеријском ватром, амфибијским средствима, позадинским и транспортним дејствима).

Разрађивачи таквог модела не предвиђају озбиљније угрожавање саобраћајница НАТО-а у Атлантику у почетном периоду, а таква претња би могла бити испољена тек ако би се сукоб продужио. Аутор наводи да противници таквог модела очекују снажну офанзиву руских снага против поморских снага НАТО-а, али је његов дефанзивни модел постепено прихватан као највероватнија пројекција понашања супарничке ратне морнарице. У прилог наведених ставова аутор наводи пет аргумената:

(1) совјетска војна доктрина све више прихвата идеју да би рат са НАТО-ом могао остати конвенционалан и, као такав, потрајати недељама, па и месецима. Ако би противничка страна хтела да тај рат добије што брже, морала би од почетка приступити снажним офанзивним дејствима ради прекидања противничких саобраћајница, јер „опстанак снага НАТО у тој почетној фази зависи, између осталог, од успешног извршавања 'Плана за брзо ојачање', који треба сачинити пре рата“;

(2) у поморској литератури СССР-а у последњих десет година све је веће интересовање „за рат против поморских комуникација“, иако се тешко може рећи да совјетски аутори запостављају задатке узвратних удара и одбране стратегијских ракетних подморница и метрополе;

(3) „рано изражена претња против поморских саобраћајница повукла би за собом, у случају кризе праћене непосредном ратном опасношћу, прегруписавање бројних совјетских подморница у правцу поменутих саобраћајница и да би тај маневар тачно одговарао ономе што би ваљало урадити да се преухитри противник и бочно обухвати стратегијске поморске снаге НАТО и ставе у стање дефанзиве“.

(4) совјетска морнарица има довољно подморница за извођење одлучујућих операција;

(5) повећавају се средства за одбрану поморских зона и СССР већ располаже носачима авиона, скоро бешумним подморницама и авионима наоружаним крстарећим ракетама за нападе на површинске објекте, јер аутор сматра да су Руси успели да прибаве значајне информације о америчким подморницама и америчкој тактици противподморничке борбе.

Употреба ратне морнарице СССР-а, наводи аутор, одговара традицијама и континенталној оријентацији руске стратегије. Према њему, ратна морнарица је запостављена у односу на остале видове оружаних снага и има најмањи утицај од свих видова оружаних снага. То своје мишљење аутор аргументује чланцима Горшкова, који каже „да су фалсификатори историје тврдили да је за све совјетске победе искључиво заслужна копнена војска и да Русија може бити моћна само ако непрекидно јача тај вид оружане снаге на рачун ратне морнарице“, а Горшкову су се у том ставу придружили и други познати совјетски војни руководиоци.

Према аутору, велики део ратне морнарице потчињен је у време рата другим видовима, што је знак да је она потиснута у совјетским ратним плановима, а „једино поморске снаге које оперишу у далеким океанским просторима, а посебно оне чији је задатак да нападају поморске комуникације, остају, у случају рата, под оперативном контролом поморских команди“.

И поред наведених аргумената, аутор сматра да је совјетска стратегија, упркос дефанзивним акцентима у време Горбачова, офанзивно усмерена у правцу централне Европе, уз ограничена нападања на крилним секторима. У вези с тим је и тврдња да би угрожавање противничких поморских комуникација могло постати веома значајно, а у совјетској литератури се тврди да би се „угрожавање противничких комуникација могло постићи и другим путем, а не потапањем бродова на мору: исти резултат се може постићи дејством против поморских лука и то било њиховим заузимањем, било извођењем саботаже, бомбардовањем или минирањем“.

Према совјетским изворима, важно је уништавати бродове који превозе важан и неопходан ратни материјал како се не би исцрпљивале снаге (расположива подморничка оружја). Аутор не верује да СССР може одвајати много подморница за угрожавање противничког поморског саобраћаја, а неке од њих би биле уништене приликом савлађивања одбрамбених противподморничких система НАТО-а.

„Совјетски стратегијски планери не могу бити склони да расположиве снаге одвајају ради вођења операција против непријатељског поморског саобраћаја, у почетку рата, напротив, они само могу бити охрабрени у својој намери да ставе јачи нагласак на поморска дејства дефанзивног карактера“, сматра аутор. „Уосталом, истиче се да је од 1985. године уочљиво постепено смањивање броја совјетских поморских јединица у далеким водама. Такође је могућно утврдити да се важније вежбе све чешће организују у близини метрополе“.

Тај модел, свакако, треба прихватити критички, и знати да, иако је тако, ситуација мора да се промени након уласка у састав ратне морнарице носача авиона типа *Кузњецов*, комплетирања серије подморница типа *Turhoon*, *Oscar*, *Sierra*, *Delta IV* итд. Тако ће и Русија бити у стању да формира ударне групе носача авиона и да својим стратегијским балистичким ракетама туче све циљеве у САД готово из својих територијалних вода. И сам аутор наведеног модела сматра, на крају, да не би требало напустити офанзивни модел.

Снаге и средства

Совјетски Савез је пре одвајања балтичких република и Грузије имао обалну линију дугу 46.670 километара. Дужина територијалног мора износила је 22, а економска зона 370 километара. Излазио је на Северни и Тихи океан, и на Балтичко и Црно море. Имао је мрежу унутрашњих пловних путева дугу 143.000 километара. После распада

СССР-а, највећи део тих ресурса је остао у саставу Русије, осим дела обале којом балтичке републике излазе на Балтичко и Грузија на Црно море. Уколико дође до потпуног одвајања Молдавије и Украјине, Русији ће припасти мањи део црноморске обале.

Ратна морнарица је имала у саставу око 495.000 људи (флота – 180.000, морнаричка авијација – 70.000, школство – 45.000, морнаричка пешадија – 18.000, обалска одбрана – 14.000, позадина 141.000, морнаричка гарда – 23.000 и саобраћај 34.000 људи), а била је подељена на четири флоте: Северну, Балтичку, Црноморску и Пацифичку (Тихоокеанска), чије су снаге биле усклађене са задацима.

Северна флота је имала 119.000 људи, 170 подморница (38 стратегијских подморница на нуклеарни погон с балистичким ракетама, 30 стратегијских подморница на нуклеарни погон с вођеним ракетама, 55 подморница на нуклеарни погон – патролних, седам ракетних флотних подморница и 40 патролних подморница), носач авиона, носач авиона на нулеарни погон, тешку ракетну крстарицу на нуклеарни погон, 10 ракетних крстарица, 18 ракетних разарача, осам ракетних фрегата, 20 мањих ракетних бродова, 20 бродова лаких снага, 60 противминских бродова, 18 десантних бродова, 20 десантно–искрцних лебделица и 105 авиона морнаричке авијације.

Балтичку флоту чини 107.000 људи, шест стратегијских подморница са балистичким ракетама, три ракетне подморнице, 30 патролних подморница (укупно 39 подморница), ракетна крстарица, шест ракетних разарача, шест ракетних фрегата, 30 фрегата, 50 мањих ракетних бродова, 120 бродова лаких снага, 130 противминских бродова, 18 десантних бродова, 25 десантно–искрцних лебделица и 125 авиона морнаричке авијације.

Црноморска флота има 101.000 људи, две ракетне подморнице, 25 патролних подморница (укупно 27 подморница), носач авиона, два носача хеликоптера, шест ракетних фрегата, 13 ракетних разарача, једну ракетну фрегату, 45 фрегата, 35 мањих ракетних бродова, 90 противминских бродова, 31 десантни брод, 25 десантно–искрцних лебделица и 140 авиона морнаричке авијације⁵.

Пацифичка флота има 134.000 људи, 24 стратегијске подморнице с балистичким ракетама на нуклеарни погон, седам стратегијских подморница с балистичким ракетама, 19 нуклеарних ракетних подморница, четири ракетне подморнице, 25 нуклеарних патролних подморница и 30 патролних подморница (укупно 110 подморница), два носача авиона, нуклеарни носач авиона, ракетну крстарицу на нуклеарни погон, 11

⁵ Одмах након распада СССР-а поставило се питање поделе оружаних снага у новој заједници. Прва се на дневном реду нашла Црноморска флота, јер Руска Федерација сматра да треба њој да припадне (тако је било кроз историју), али се Украјина оштро супротставила таквом ставу, сматрајући да је Флота њена. Наиме, Совјетски Савез је, настојећи да изађе на светска мора и постане поморска велесила, уложио огромне напоре и интелектуалне и материјалне капацитете да би се његова флота нашла на свим океанима, па је, с обзиром на положај црноморске обале, баш ту уложен велики део тих средстава.

ракетних крстарица, 16 ракетних разарача, 11 ракетних фрегата, 45 фрегата, 50 мањих ракетних бродова, 170 бродова лаких снага, 100 противминских бродова, 22 десантна брода, 20 десантно-искрцних лебделица и 180 авиона морнаричке авијације.

Укупно, ратна морнарица поседује 346 подморница разних подврста и типова, шест носача авиона, два носача хеликоптера, 29 крстарица, 56 ракетних разарача, 32 ракетне фрегате, 160 фрегата, 155 мањих ракетних бродова (ракетни чамци, ракетне топовњаче и ракетне корвете), 430 бродова лаких снага, 380 противминских бродова, 89 десантних бродова, 80 десантно-искрцних лебделица и 550 авиона морнаричке авијације. Односно, у саставу ратне морнарице СССР-а налазило се 346 подморница и 1.310 борбених бродова, уз велики број помоћних бродова. Преовлађивале су подморничке снаге, фрегате и противмински бродови, док ударних бродова (крстарице, разарачи и фрегате) било је око 130, што је, уз класичне фрегате (274) приближно броју који имају Сједињене Америчке Државе.

Морнаричка авијација има 1.700 авиона и 70.000 људи. У саставу борбене авијације је 400 бомбардера Badger, Backfire и Blinder и 150 ловаца бомбардера (Forger и Fitter).

Противподморничка авијација има 210 авиона и 320 хеликоптера.

Транспортна авијација има 340 авиона, а помоћна авијација 250 авиона и 30 хеликоптера.

Совјетски Савез је имао, а Русија наследила, најбројнију подморничку флоту на свету – око 350 пловних објеката.

На 65 стратегијских подморница на нуклеарни погон налази се око 960 балистичких ракета с више од 3.000 бојних глава: 80 SS-N-20; 48 SS-N-23, 224 SS-N-18, 280 SS-N-8, 12 SS-N-17 и 272 SS-N-6, док се број ракета SS-N-23 и SS-N-20 мења јер се тек уводе у наоружање.⁶

Ударну снагу у стратегијским групацијама са поморским базирањем чини серија највећих подморница на свету типа Турпооп (од 25.000 до 30.000 депласмана, дужине 170 и ширине 25 метара), које су наоружане са по 20 ракета SS-N-20, домета 8.300 km и са 7–10 бојевих глава типа MIRV од по 100 кТ. Те подморнице су наоружане и противбродским ракетама SS-N-16, противподморничким системом „ракета-торпедо“, типа SS-N-15, ракетним системом за противваздушну одбрану, две торпедне цеви 533 mm, четири торпедне цеви 650 mm и минама. Ту је и серија подморница типа Delta I (наоружане ракетама SS-N-8, укупно 18 пловних јединица), Delta II (наоружане ракетама SS-N-8, укупно четири пловне јединице), Delta III (наоружане ракетама SS-N-18, укупно 16 пловних јединица) и Delta IV (наоружане ракетама SS-N-23, укупно

⁶ Совјетски Савез је имао више подморница лансера балистичких ракета и више лансера од САД, али знатно мање бојевих глава. Као и САД, у сталној пловидби има 50 одсто снага широм океана. Од тога се 18–20 подморница налазило у атлантским водама близу америчких обала у периодима заоштрених односа. Већи део подморница ипак ретко је напуштао територијалне совјетске воде, на основу чега би се могло закључити да треба да чине релативно сигурну резерву намењену за узвратни нуклеарни удар.

пет пловних јединица). Међутим, стратегијске нуклеарне подморнице типа Yankee (16) и Hotel (1) биће изузете из састава стратегијских снага и адаптиране у патролне подморнице.

Према садашњој ситуацији, може се очекивати да ће у саставу ратне морнарице на почетку 21. века бити подморнице типа Turpoon и типа Delta (највероватније варијанта- III и IV, јер се управо сада завршава њихова градња, а на њима се налазе најновије стратегијске ракете.⁷

У саставу подморничке флоте налази се и 14 подморница с балистичким ракетама типа Golf II и V, на класичан погон, које су наоружане ракетама SS-N-5 и ракетом SS-N-20.

Флота ракетних подморница на нуклеарни погон има 68 пловних објеката и све су наоружане крстарећим ракетама, које имају и нуклеарне бојне главе. Најсавременије су типа Oscar (пет пловних јединица), са 24 ракете SS-N-19, домета 620 km, једна типа Para , с 10 ракета типа SS-N-9, шест типа Charlie II, с осам ракета типа SS-N-9, 10 типа Charlie I, с осам ракета типа SS-N-7, 29 типа Echo II с осам ракета типа SS-N-12, и 16 типа Juliett, с четири ракете SS-N-3, што укупно чини 554 крстареће ракете.

Флотне подморнице су углавном ракетне, мада их има и торпедних, а све су на нуклеарни погон. То су: четири типа Akula, с ракетама SS-N-21; шест типа Alfa (најбржа подморница на свету – око 45 чворова), с ракетама типа SS-N-15; 23 типа Victor III, с ракетама типа SS-N-21; седам типа Victor II, с ракетама типа SS-N-15; 16 типа Victor I, с ракетама типа SS-N-15; пет типа Echo I, 12 типа November и 15 типа Yankee (бивше стратегијске), с торпедним наоружањем.

Од патролних подморница најбројније су оне типа Kilo (13), Tango (18), Foxtrot (45) и Whiskey (45). У тој подврсти 132 подморнице су у оперативној употреби, док се 73 налазе у резерви.

Поред наведених, флота располаже и са 12 типова различитих цепних подморница.

Совјетски Савез дуго није градио носаче авиона јер се био определио за јако наоружане бродове – крстарице, разараче и фрегате. По изласку на светска мора, након промене стратегије, а са жељом да се супротстави супарничкој ратној морнарици, отпочето је увођење у флоте мањих носача авиона. Први су уведени они типа Kiev (четири брода), који

⁷ На Западу се пише да је почела пројекција нових генерација совјетских подморница.

Стратегијска подморница, депласмана 19.000/23.000 тона, дужине 160 и ширине 18 m, имала би нуклеарни погон и подводну брзину од 30 чворова. Од наоружања требало би да има 16 лансера стратегијских ракета SS-N-23 (SS-N-25) и шест торпедних цеви 533 и 650 mm. Посаду ће сачињавати 130–140 људи. Градиће се у бродоградилшту у Северодвинску, а очекује се да ће бити уведена у оперативну употребу 1996. године.

Нападна подморница депласмана 9.500/12.500 т, дужине 120 и ширине 14 m, имаће два нуклеарна реактора за подводну брзину од 35 чворова. У наоружању ће имати 16–18 лансера ракета SS-N-24 Scorpion и 6–8 торпедних цеви 533 и 650 mm, из којих ће моћи да се лансирају и против-подморничке ракете SS-N-15 Starfish и SS-N-16 Stallion. Градиће се у истом бродоградилшту као и претходна.

спадају у средње носаче авиона, а у току је градња серије великих носача авиона типа *Кузњецов* (депласман 67.000 тона, с могућношћу ношења 12 авиона Su-28B2 Flanker, 12 авиона MiG-29 Fulcrum или 12 авиона типа Su-25 Frogfoot, те 15-18 хеликоптера Ka-27 Helix). Изградњом великих носача авиона нарушена је велика предност САД у тој врсти бродова, а СССР, осим тога, најавио је да жели својом поморском моћи да утиче далеко од својих обала. Поред носача авиона, СССР имао је и два носача хеликоптера, као и бројне друге ратне бродове који могу да носе један до два хеликоптера.

Ратна морнарица има у саставу четири тешке ракетене крстарице на нуклеарни погон типа *Kirov*, чији је депласман 22.000 тона. То је највећи и најнаоружанији ратни брод на свету. Наоружан је са 20 ракета SS-N-19, с нуклеарном бојевом главом, противавионским ракетама, SA-N-6 (шест двоцевних лансера), SA-N-4 (два двоцевна лансера) и SA-N-9 (два осмоцевна лансера), противподморничким системом SS-N-14, два топа 100 mm, два петоцевна торпедна апарата 533 mm, RBU-6.000 и два RBU-1.000, а носи и три хеликоптера.

Од ракетних крстарица (29) најперспективније су *Slava* (4) и *Kara* (7), док су остале предвиђене за замену.

Од 82 разарача најперспективнији су ракетни разарачи типа *Sovremenny* (14) и *Udaloy* (129), а може се рачунати и на оне типа *Kashin* (18), док су остали застарели и већи део је у резерви.

Најбројније и најперспективније су ракетне фрегате типа *Krivak I* и *Krivak II* (укупно 32 пловне јединице), као и 30 ракетних корвета типа *Nanuchka* (три варијанте), 33 ракетне корвете типа *Tarantul* (три варијанте), хидрокрилни ракетни чамац типа *Sarancha*, 16 хидрокрилних ракетних чамаца типа *Matka* и 80 ракетних чамаца тип *Osa I* и *Osa II*.

Совјетски Савез дуго није имао великих десантних бродова, а када је изграђена серија десантних бродова типа *Ivan Rogov*, од 14.000 тона, с могућношћу превозења 525 војника, 20 тенкова и 2-3 десантно-искрцна средства, повећане су десантне могућности совјетске ратне морнарице. Уз још 25 десантних тенконосача типа *Ropucha* и 14 типа *Aligator*, као и 43 десантна брода типа *Polnosny*, дошло се до 85 бродова, што још увек није ни приближно могућностима ратне морнарице САД. Међутим, СССР нема ни тако бројну морнаричку пешадију.

За наоружавање својих носача авиона палубном авијацијом Совјетски Савез је развијао само један тип авиона - *Yak-38 Forger*. Тај недостатак совјетска ратна морнарица покушавала је да надокнади прилагођавањем неких других типова авиона за палубне авионе. Међутим, западни извори наводе податак да се развија нови, типично палубни авион, означен као *Yak-41*, а као замена за застареле против-подморничке авионе типа *B-12 Mali* и *I1-38 Mau* развија се нови против-подморнички авион *A-40 Albatros*.⁸

⁸ Заједница Независних Држава поседује и екраноплане који користе ефекат површине за лет - пловидбу над морем. То средство многи сматрају летелицом јер има изглед авиона, али је то ипак брод, јер је његово функционисање везано

У часописима на Западу најчешће је разматрано питање да ли је СССР могао да интервенише далеко од своје територије и да ли је имао снаге за брзе интервенције. Као аргумент за такву тврдњу навођен је интензиван развој ратне морнарице и њен излазак на светска мора, у комбинацији с развојем трговачке флоте, уз увежбавање снага из приморских војних округа за укрцавање и искрцавање из прекоокеанских и других транспортних бродова, што омогућује пребацивање знатних оперативних састава копнене војске на удаљена подручја, односно учествовање у локалним ратовима на тим подручјима.

Совјетски Савез се прво снажније ангажовао у Средоземљу, што је резултат његове стратегије, изградње јаке флоте и њеног изласка на светска мора и океане ради остварења утицаја у свету и равнотеже снага у надметању са САД, а непосредни разлози за присуство на том простору били су конфронтација великих сила и блокова у Европи, односно настојања да се обезбеди повољнији однос снага.

Од морнаричке компоненте могуће је ангажовати јединице морнаричке пешадије са снагама за подршку, а од поморских састава могу се ангажовати борбене групе или здружени тактички састави са задатком превозења и подршке снага за десантна дејства.

Поморскодесантне снаге ратне морнарице у мирнодопско време чини пет бригада морнаричке пешадије, које су распоређене у свим флотама. Свака од њих има по три батаљона морнаричке пешадије, тенковски батаљон, артиљеријски дивизион и јединице подршке. Према неким изворима, свакој бригади се додељује и хеликоптерска јединица ради обављања задатака транспорта и ватрене подршке морнаричко-десантних јединица.

У саставу специјалних снага налазе се четири морнаричке бригаде специјалних снага, по једна у свакој флоти.

Закључак

Руска, а потом и совјетска ратна морнарица, од свог оснивања до сада, стално се налази у успону, а њени задаци су се кретали од обезбеђења трговине морем, преко тактичких и оперативних, до стратегијских задатака. Постепено је прерасла у вид оружаних снага који је изласком на светска мора успоставио равнотежу са супарничком велесилом и допринео да се дуги период „хладног рата“ ипак заврши без оружаног сукоба две светске велесиле и две светске коалиције на чијем челу су се налазиле.

Као и у САД, у бившем СССР-у сукобљавале су се копнена и поморска оријентација. Захваљујући војногеографским карактеристикама СССР-а, побеђивала је копнена варијанта, али поморска оријента-

за воду.

Гигантски екраноплан, назван „Монструм Каспијског мора“, има распон крила 40 и дужину 91,4 метара. Лети на висини од 3,5–15 m, потенцијалном брзином од 300 чворова. Претпоставља се да може укрцати 900 војника и служити као носач ракетних лансера.

ција није никада постала споредна, већ је стално била у порасту, посебно од доласка адмирала Горшкова на чело тог вида. Од тада је совјетска морнарица изашла на светска мора и умногоме премашила америчку ратну морнарицу, тако да је сада инфериорнија само у амфибијским снагама.

После распада СССР-а и настанка Заједнице Независних Држава поставило се питање наследника бивше велесиле и, посебно, њених стратегијских снага, међу којима снаге ратне морнарице, са 65 стратегијских подморница на нуклеарни погон, с балистичким ракетама (око 960, са више од 3.000 бојевих глава), имају ударно место. По свему судећи, наследница ће бити Русија, која ће, с обзиром на остале ресурсе, и даље бити светска велесила на коју морају рачунати они који заводе „нови светски поредак“.

Нова ситуација намеће нека ограничења у употреби снага Црноморске и Балтичке флоте, али улога и задаци Северне и Пацифичке флоте неће се много променити, а у њима се и налазе стратегијске снаге с поморским базирањем. Пошто располаже тако респективним снагама, Русија, иако заговара дефанзивну, у својој војној стратегији, свакако, има и офанзивну опцију. Она се разматра само у затвореним круговима и не се не може одрећи ни једна сила таквих размера уколико не жели да заврши на маргинама светских војно-политичких догађаја и једног дана постане жртва своје погрешне војне процене. Њеним политичарима је јасно да су у војно-политичким односима међу велесилама пријатељства кратког даха и да иза сваке акције следи њена супротност, уз откривање правог смисла претходних догађаја. Да је то тако потврђују различите струје у Заједници Независних Држава, а једна од њих упорно тврди да Западу не треба веровати, да се полако приближава руским границама, да није испунио ниједно обећање дато претходном, последњем совјетском режиму, па ни садашњем, и да из целокупне ситуације остварује само стратегијску предност. То најбоље потврђује Клинтонова изјава да ће САД свим средствима остваривати „нови светски поредак“, па и силом.

Литература:

- Naval Forces – The naval balance '87
- World Defence Almanach 1988–89. Military Technology
- Sea Power, јануар 1991.
- Jane's fighting ships, 1990/91.
- Soviet Military Power, Department of Defense United States of America
- Станислав Оцокољић, *Стратегије суперсила на прагу XXI века*, ВИНЦ, 1991.
- Donald С.Р. Daniel, Две стратегије совјетске морнарице, приказ чланка из часописа „La nouvelle Revue Maritime“, „Информативни билтен превода“ 6/1990.
- Совјетска стратегија, „Информативни билтен превода“, 2/1981.
- *Ратна морнарица: улога, перспективе развоја и употреба*, „Информативни билтен превода“, 9/1989.
- „Војска“, 3. септембар 1992, стр. 56, и 30. октобар 1991, стр. 43.